

Gwerthusiad o Raglen Beilot Mewngymorth y Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS). Adroddiad terfynol: Crynodeb Gweithredol

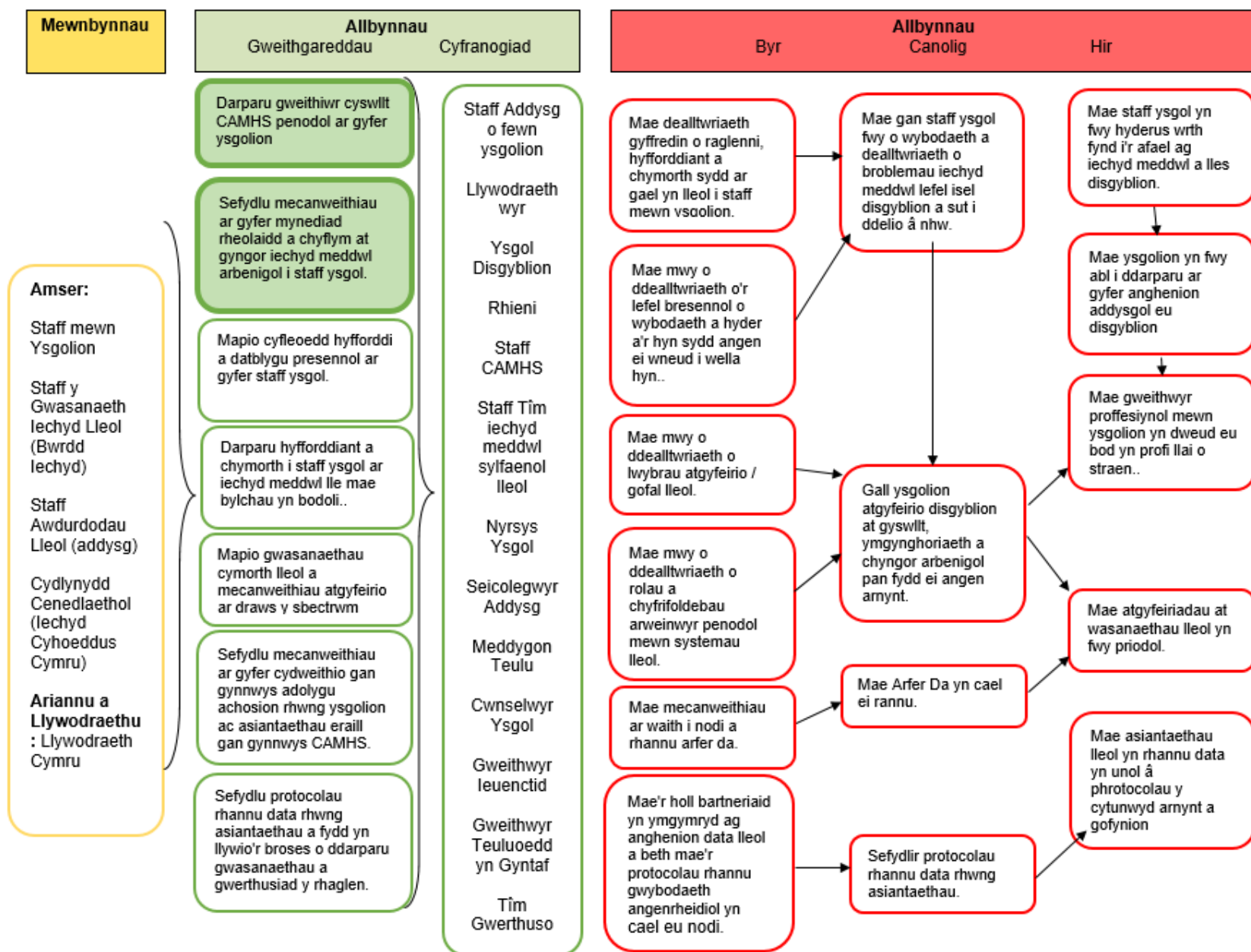
1. Nodau a methodoleg yr ymchwili

- 1.1 Mae'r papur hwn yn adrodd ar werthusiad o Raglen Beilot Mewngymorth CAMHS. Mae'r rhaglen yn rhan o ymateb Llywodraeth Cymru i bryderon bod iechyd meddwl a lles disgyblion wedi bod yn gwaethygu dros y degawd¹ diwethaf a bod ysgolion a gwasanaethau, fel Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed arbenigol (sCAMHS), wedi cael trafferth ateb y galw cynyddol (NAFW, 2018). Roedd y rhaglen beilot yn ceisio gwella sgiliau a hyder ymhlith staff ysgolion ynghylch iechyd meddwl; rhoi mynediad amserol i ysgolion at gyngor, cyswllt ac ymgynghori arbenigol (gan weithwyr iechyd meddwl proffesiynol) a, thrwy wneud hynny, gwella iechyd meddwl a lles disgyblion a staff yr ysgol. Mae'r mecanweithiau a fwriedir ar gyfer creu newid a chanlyniadau arfaethedig y peilot wedi'u hamlinellu yn theori newid y peilot (ffigur 1). Roedd y cynllun peilot yn gweithredu yn Ne a Chanolbarth Cymru (Blaenau Gwent, Torfaen a De Powys), Gorllewin Cymru (Ceredigion) a Gogledd Cymru (Wrecsam a Sir Ddinbych) rhwng 2018 a 2021. Nod y gwerthusiad oedd deall sut roedd Rhaglen Beilot Mewngymorth CAMHS yn gweithio, p'un a oedd ei hamcanion yn cael eu cyflawni a sut roedd rhanddeiliaid ar draws y rhanbarthau peilot yn ei deall.
- 1.2 Defnyddiwyd dull gwerthuso sy'n seiliedig ar theori, a oedd yn canolbwyntio ar brofi damcaniaeth newid Rhaglen Beilot Mewngymorth CAMHS². Er mwyn cynhyrchu data i brofi damcaniaeth newid, defnyddiwyd ymagwedd dulliau cymysg, gan gynnwys:
 - ymchwili desg ac arolwg sylfaenol a llinell derfyn o staff yr ysgol;
 - ymchwili astudiaeth achos ansoddol, gan gynnwys ymweliadau ag ysgolion a chyfweliadau ag Awdurdodau Lleol, Byrddau Iechyd Lleol a staff gwasanaethau, gan gynnwys seicoleg addysgol, sCAMHS a gwasanaethau cwnsela mewn ysgolion; ac
 - ymgysylltu fel cyfaill beirniadol i dîm y rhaglen beilot genedlaethol a phob tîm ardal peilot.

¹ Mae cynnydd mewn anhwylderau meddyliol ymhlith plant 5-16 mlwydd oed wedi bod yn fesuradwy ers 1999 yn Lloegr (gan ddefnyddio cyfres arolwg Iechyd Meddwl Plant a Phobl Ifanc (MHCYP) (NHS Digital, 2018) gyda dirywiad mewn iechyd meddwl ymhlith plant oedran ysgol yng Nghymru, sy'n fesuradwy ers 2009 (gan ddefnyddio'r Arolwg Ymddygiad Iechyd plant Oedran Ysgol) (PHW, 2016).

² Mae dull sy'n seiliedig ar theori yn cynnwys mesur a phrofi damcaniaeth sut mae ymyriad, fel y rhaglen beilot, yn cyfrannu at y canlyniadau a arsylwyd, megis newidiadau yn sgiliau a hyder staff (Trysorlys EM, 2020).

Ffigur 1. Damcaniaeth newid y Rhaglen Beilot

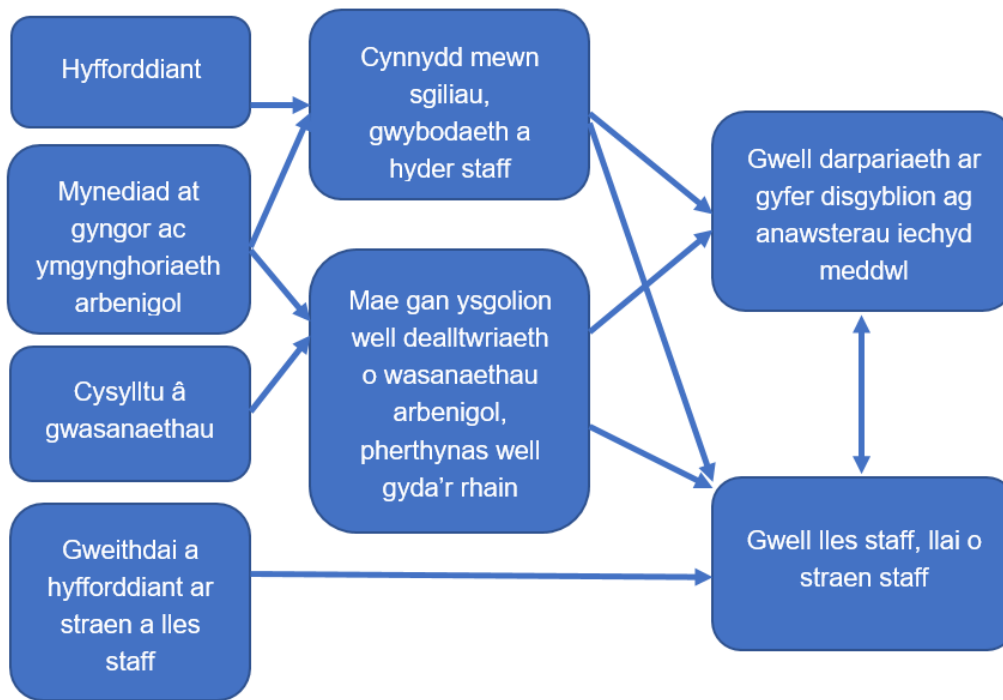
2. Crynodeb o'r canfyddiadau a'r argymhellion

Gweithredu a chyflawni'r rhaglen beilot

- 2.1 Mae ymchwil ansoddol gyda rhanddeiliaid, adolygiad o ddogfennau prosiect a dadansoddiad o gynnydd yn erbyn model rhesymeg y rhaglen beilot yn dangos, cyn COVID-19, ar ôl dechrau ychydig yn araf mewn rhai ardaloedd, fod gweithrediad a chyflawniad y rhaglen beilot yn effeithiol ar y cyfan. Er enghraifft, cynigiwyd hyfforddiant o ansawdd uchel i ysgolion ym mhob ardal beilot, er mwyn mynd i'r afael â bylchau a nodwyd yng ngwybodaeth neu sgiliau staff yr ysgol; a chynigiwyd ymarferwyr Mewngymorth CAMHS a dynodedig i ysgolion yng Nghanolbarth, De a Gorllewin Cymru, a darparodd hyn fynediad cyflym at gyngor, cyswllt ac ymgynghori arbenigol. Roedd y dechrau araf yn gysylltiedig â'r amser a gymerodd i gael staff yn y swyddi hyn, gan adlewyrchu pwysigrwydd recriwtio staff medrus a phrosesau recriwtio'r GIG, a all fod yn hir. Roedd hefyd yn gysylltiedig â'r amser yr oedd ei angen ar staff iechyd i feithrin cysylltiadau â strwythurau a diwylliannau addysg, a deall y rhain. Mae recriwtio gweithwyr iechyd meddwl medrus iawn, a roddodd o'u hamser i feithrin perthynas ag ysgolion a'u deall, wedi bod yn hanfodol i lwyddiant y rhaglen beilot.
- 2.2 Cafodd y rhaglen beilot ei heffeithio gan wahaniaethau mewn cyd-destun, yn fwyaf nodedig o ran mynediad cyn-beilot ysgolion at wasanaethau arbenigol a'u blaenoriaethu cymharol o'r maes gwaith hwn, y cynnig dysgu proffesiynol cyn y peilot i ysgolion, o ran iechyd meddwl a lles disgyblion a staff a maint a natur wledig yr ardaloedd dan sylw. Arweiniodd hyn at ddatblygu gwahanol ddulliau ym mhob ardal; er enghraifft:
- yng Nghanolbarth, De a Gorllewin Cymru, datblygwyd model 'hyfforddiant ynghyd ag ymgynghori' sy'n meithrin gallu i ddatblygu sgiliau drwy integreiddio hyfforddiant i staff ysgol ar iechyd meddwl a lles disgyblion a staff, gyda mynediad at gyngor, cyswllt ac ymgynghoriaeth arbenigol;
 - yng Ngorllewin Cymru, arweiniodd maint mawr a natur wledig y sir at ganolbwyntio ar ddarparu cyngor, cyswllt ac ymgynghoriaeth arbenigol yn bennaf (er nad yn gyfan gwbl) drwy gyfarfodydd Tîm o Amgylch y Teulu amlasiantaethol (TAF) mewn ysgolion uwchradd. I'r gwrthwyneb, yng Nghanolbarth a De Cymru, lle'r oedd yr ardaloedd dan sylw yn llai, darparwyd cyngor, cyswllt ac ymgynghoriaeth arbenigol yn bennaf drwy gyfarfodydd dwyochrog gyda staff ysgol (yn hytrach na thrwy gyfarfodydd amlasiantaethol, fel cyfarfodydd TAF); ac
 - yng Ngogledd Cymru, roedd mwy o ffocws ar iechyd meddwl a lles staff, ochr yn ochr â chyflwyno'r cwrs Cymorth Cyntaf Iechyd Meddwl Ieuenctid.
- 2.3 Nododd ymchwil ansoddol gydag ysgolion fod ansawdd yr hyfforddiant a ddarparwyd wedi bod yn hanfodol i lwyddiant y peilot ar draws y tair ardal beilot (ac wrth wneud y pwynt hwn, roedd cyfweleion yn aml yn cyferbynnu'n anffafriol eu profiadau o hyfforddiant a ddarparwyd gan eraill i'r hyn a ddarparwyd gan y rhaglen beilot). Dywedodd ymatebwyr fod rôl ymarferwyr Mewngymorth CAMHS i gysylltu hyfforddiant ag enghreifftiau go iawn, a'i ymgorffori o fewn cyswllt, cyngor ac ymgynghoriaeth arbenigol, yn cael ei werthfawrogi'n fawr gan ymatebwyr. Mae'r model hwn yn helpu i fynd i'r afael â'r her 'ei ddefnyddio neu ei golli', lle gellir anghofio'r sgiliau a'r wybodaeth a gaffaelwyd drwy hyfforddiant, neu eu colli, os nad ydynt yn cael eu defnyddio'n rheolaidd (Glaveski, 2019). Roedd y model yn galluogi ymarferwyr Mewngymorth CAMHS i 'arwain' staff drwy ymgynghoriadau a'u helpu i nodi a chysylltu'r hyn maen nhw'n ei wybod eisoes o'u hyfforddiant, yn hytrach na 'dweud' wrth staff beth i'w wneud (fel y dywedodd un ymarferydd Mewngymorth CAMHS). Ym marn y tîm ymchwil (gan ddefnyddio canfyddiadau'r ymchwil ansoddol), mae bod 'ochr yn ochr' ag ysgolion fel hyn yn helpu i feithrin gallu (sgiliau) a hyder ac yn tawelu meddwl, sy'n helpu i leihau pryder staff. Gall hefyd helpu i nodi anghenion hyfforddi nas nodwyd o'r blaen mewn ysgolion.

- 2.4 Roedd theori newid y rhaglen beilot (ffigur 1) yn ganllaw yn hytrach na glasbrint, o ystyried y gwahaniaethau yn y ffordd y cafodd y peilot ei ddatblygu a'i gyflwyno ym mhob ardal (a amlinellir ym mharagraff 2.2.). At hynny, daeth rhai elfennau o'r ddamcaniaeth i'r amlwg drwy'r ymchwil yn unig ac, fel sydd i'w weld yn ffigur 2, mae pedwar mecanwaith allweddol sy'n atgyfnerthu ei gilydd ar gyfer creu newid wedi datblygu:
- mae'r ymchwil ansoddol, yr arolwg o staff ysgolion ac adborth ar hyfforddiant yn darparu tystiolaeth bod hyfforddiant a mynediad at gyngor ac ymgynghori yn cynyddu sgiliau, gwybodaeth a hyder staff ac yn rhoi sicrwydd eu bod yn gwneud y peth iawn. Mae tystiolaeth o'r ymchwil ansoddol bod hyn yn golygu bod staff yn fwy tebygol o allu cefnogi disgyblion sy'n troi atynt am gymorth i 'osod eu problemau mewn cyd-destun a'u helpu i symud ymlaen', dal ymlaen, a chefnogi, disgyblion eu hunain, yn hytrach na rhoi disgyblion drwy atgyfeiriad at wasanaeth arbenigol er enghraifft (LIC, 2021). Ystyrir bod hyn yn arfer da (ibid.) ac felly gellir disgwyl iddo gyfrannu at well darpariaeth ar gyfer disgyblion ag anawsterau iechyd meddwl a gwella lles staff.
 - fel y dengys yr ymchwil ansoddol, gall hyfforddiant a mynediad at gyngor, cyswllt ac ymgynghori arbenigol helpu i sicrhau bod penderfyniadau ynghylch pryd i atgyfeirio, at bwy i atgyfeirio a sut i atgyfeirio yn cael eu gwneud yn gyflymach, yn effeithlon ac yn fwy effeithiol, hyd yn oed os nad ydynt o reidrwydd yn cynyddu mynediad at wasanaethau arbenigol fel sCAMHS. Ystyrir bod hyn yn arfer da (ibid.) ac felly gellir disgwyl iddo gyfrannu at well darpariaeth ar gyfer disgyblion ag anawsterau iechyd meddwl, a gwella lles staff.
 - unwaith eto, fel y dengys yr ymchwil ansoddol, mae'r rôl gyswllt yn gwella cyfathrebu rhwng ysgolion a gwasanaethau arbenigol fel sCAMHS, gan gynyddu cyfleoedd i ddarparu parhad cymorth (a ddarperir gan wasanaethau ac ysgolion). Ystyrir bod hyn yn arfer da (Haggerty et al., 2003) ac felly gellir disgwyl iddo gyfrannu at well darpariaeth ar gyfer disgyblion ag anawsterau iechyd meddwl. Yn ogystal, mae'r ymchwil ansoddol yn awgrymu, drwy leihau rhwystredigaeth staff o beidio â gwybod beth sy'n digwydd, y gellir disgwyl i hyn wneud cyfraniad cymedrol at wella lles staff.
 - fel y dengys yr ymchwil ansoddol, yr arolwg o staff ysgolion ac adborth ar hyfforddiant, gall gweithdai a hyfforddiant sy'n canolbwyntio ar leihau straen a gwella lles gyfrannu at welliannau yn lles staff a gwella'r ddarpariaeth ar gyfer iechyd meddwl disgyblion. Fodd bynnag, er i'r ymchwil ddatgelu barn gyffredin bod gwaith y peilot a oedd yn canolbwyntio ar iechyd meddwl a lles disgyblion o werth, roedd gwahaniaeth ym marn y staff ar iechyd meddwl a lles staff.
- 2.5 Nid oedd y pedwar mecanwaith allweddol a amlinellwyd uchod, er yn gyson â damcaniaeth newid y rhaglen beilot (ffigur 1), wedi'u mynegi'n llawn fel mecanweithiau achosol yn theori newid wreiddiol y peilot. Mae Ffigur 2 yn dangos y mecanweithiau ar gyfer newid a ddatgelwyd gan y gwerthusiad.

Ffigur 2. Mekanweithiau peilot ar gyfer creu newid

Effaith COVID-19 ar y rhaglen beilot

- 2.6 Fe wnaeth effaith ymatebion polisi i COVID-19, megis cau ysgolion, gofynion cadw pellter cymdeithasol ac adleoli staff peilot, leihau'r galw gan ysgolion ac, yn anochel, gyfyngu ar y broses o gyflwyno rhaglenni o fis Mawrth 2020 ymlaen. Er i'r rhaglen beilot ailddechrau gweithio gydag ysgolion ym mis Medi 2020, gan symud llawer o'i ddarpariaeth ar-lein, fe wnaeth cyfyngiadau symud lleol a chenedlaethol dilynol yn hydref a gaeaf 2020 a dechrau 2021 gyfyngu ar ei flwyddyn olaf o weithredu. Roedd yr amhariad, ynghyd â phrosesau recriwtio hir yn y GIG, yn golygu bod y rhaglen beilot yn ei chael hi'n anodd gwneud defnydd mor effeithiol o'r arian ychwanegol yn 2020/2021 ag y gellid bod wedi'i ddisgwyl. Serch hynny, roedd cau ysgolion a symudiadau i ddarparu hyfforddiant ar-lein hefyd yn galluogi'r rhaglen beilot i gyrraedd rhai staff yr oedd wedi cael trafferth eu cyrraedd o'r blaen.

Hyder a sgiliau athrawon ac ysgolion wrth ymateb i bryderon emosiynol ac iechyd meddwl disgyblion

- 2.7 Nododd ymchwil ansoddol gydag ysgolion y teimlid bod pryderon am iechyd meddwl a lles disgyblion yn 'broblemau enfawr' i ysgolion, hyd yn oed cyn effaith pandemig COVID-19 yn 2020 a 2021, a gynyddodd ymwybyddiaeth ysgolion o'r materion a'u pryderon am iechyd meddwl a lles disgyblion. Mae'r dystiolaeth o'r arolygon sylfaenol a llinell derfyn a chyfweliadau gyda staff yr ysgol yn awgrymu bod y rhan fwyaf o staff yn hyderus wrth nodi a oes gan ddisgyblion anawsterau iechyd meddwl ond, at ei gilydd, mae staff yn llai hyderus wrth drafod, asesu neu gefnogi anghenion iechyd meddwl disgyblion. Mae ymchwil arall yn awgrymu bod bylchau yn bodoli o ran gwybodaeth staff mewn meysydd fel datblygiad plentyndod a'r ffordd orau o gefnogi iechyd a lles disgyblion (Estyn, 2019). Mae hyn yn cynyddu'r risg y bydd staff yr ysgol yn 'trosglwyddo' i wasanaethau eraill, yn hytrach na 'dal gafael' ar ddisgybl sydd wedi dod atynt am gymorth. Wrth fynd i'r afael â hyn, nododd ymchwil ansoddol gydag ysgolion fod ansawdd uchel y ddarpariaeth hyfforddiant a chyngor, cyswllt ac ymgynghoriaeth arbenigol (gan weithwyr iechyd meddwl proffesiynol profiadol) wedi bod yn hollbwysig, ac mae adborth ar hyfforddiant a chyngor, cyswllt ac ymgynghoriaeth arbenigol wedi bod yn gadarnhaol iawn ar y cyfan.

- 2.8 Fodd bynnag, mae effeithiolrwydd cynnig y rhaglen beilot o hyfforddiant a (lle mae'n cael ei dreialu) cyngor arbenigol, cyswllt ac ymgynghoriaeth yn dibynnu nid yn unig ar ansawdd a pherthnasedd cynnig y rhaglen beilot, ond hefyd ar ysgolion. Mae dewisiadau ysgolion (ac arweinwyr ysgolion) i ymgysylltu â'r rhaglen beilot (nid wnaeth lleiafrif o ysgolion) ac i ddewis, rhyddhau ac annog y staff 'cywir' i gael eu hyfforddi (gan gyfateb rolau ag anghenion hyder, sgiliau a datblygu gwybodaeth aelodau unigol o staff) yn ffactorau allweddol sy'n dylanwadu ar effeithiolrwydd. Mae effaith hyfforddiant hefyd yn dibynnu ar allu staff i weithredu'r hyn maen nhw wedi'i ddysgu yn yr ysgol. Gall staff, er enghraifft, anghofio'r hyn maen nhw wedi'i ddysgu, profi diffyg amser i gymhwyso'r hyn maen nhw wedi'i ddysgu, neu ganfod nad yw'r hyn maen nhw wedi'i ddysgu yn cyd-fynd yn gyfforddus â diwylliant ac ethos eu hysgol. Mae'r dystiolaeth o'r ymchwil ansoddol felly'n awgrymu, er bod hyblygrwydd ac ymatebolrwydd y model peilot wedi'i groesawu gan ysgolion, nad oedd yn darparu dull systematig o uwchsgilio staff a newid arferion. Mae deall yr hyn mae ysgolion ei eisiau a'r hyn sydd ei angen arnynt yn bwysig yma. Bydd angen gwaith pellach hefyd ar nodi'r sgiliau sydd eu hangen ar rolau staff gwahanol er mwyn sicrhau bod y cynnig dysgu proffesiynol i ysgolion yn cyfateb i hyn. Yn yr un modd, er y gall hyfforddiant a chyngor, cyswllt ac ymgynghoriaeth arbenigol gefnogi newid diwylliannol, nid yw ynddo'i hun yn ddigon i yrru hyn heb, er enghraifft, arweinyddiaeth gref a gwybodus mewn ysgol.
- 2.9 Nid yw'r heriau hyn yn unigryw i'r rhaglen beilot ac fe'u cydnabuwyd gan y staff peilot; er enghraifft, roedd ymgynghoriadau'r rhaglen beilot yn rhoi cyfleoedd i ymarferwyr Mewngymorth CAMHS nodi a/neu awgrymu anghenion hyfforddi, ac mae'r peilot wedi cefnogi newid diwylliannol mewn rhai ysgolion. Efallai y bydd lle hefyd i ddefnyddio'r hyn a ddysgwyd o'r peilot i lywio dadansoddiad o'r hyn sydd ei angen ar rolau staff gwahanol. Mae'r rhain yn heriau pwysig serch hynny, gan fod tystiolaeth yn awgrymu bod gweithredu dulliau ysgol gyfan yn dameidiog yn llai effeithiol na rhai gwirioneddol gyfannol, a bod diwylliant ac ethos cefnogol yr un mor bwysig â sgiliau staff unigol (Weare, 2015). Mae her ehangach hefyd o ran ymgysylltu ag ysgolion ac arweinwyr ysgolion (roedd y rhaglen beilot yn ei chael hi'n anodd ymgysylltu â lleiafrif o ysgolion) yn yr agenda bwysig hon. Mae'r dystiolaeth o'r rhaglen beilot yn cynnig rhywfaint o fewnwelediad i pam na fydd ysgolion efallai'n ymgysylltu (er enghraifft, os nad ydynt yn gweld yr angen am gymorth gan y peilot) ond dim atebion pendant i'r cwestiwn pwysig hwn.
- Argymhelliad 1. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried dichonoldeb nodi a mapio'r sgiliau a'r cymwyseddau sy'n ofynnol gan staff sy'n cyflawni rolau gwahanol mewn ysgolion. Dylai hyn gynnwys y sgiliau a'r cymwyseddau sydd eu hangen yn gyffredinol, a sgiliau a chymwyseddau mwy datblygedig ac arbenigol sy'n ofynnol gan rai staff yn yr ysgol, clystyrau ysgol a/neu wasanaethau cymorth. Dylai hyn lywio cynigion dysgu proffesiynol rhanbarthol i ysgolion a gwasanaethau a byddai'n cefnogi'r gwaith o ddatblygu dull ysgol gyfan o ymdrin ag iechyd meddwl a lles.
- Argymhelliad 2. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried comisiynu ymchwil pellach i gael gwell dealltwriaeth o rwystrau a galluogwyr posibl o ran ymgysylltu ag ysgolion ac arweinwyr ysgolion wrth ddatblygu'r dull ysgol gyfan o ymdrin ag iechyd meddwl a lles.
- 2.10 Nododd yr ymchwil, er bod cynnig y peilot o hyfforddiant a mynediad at gyngor, cyswllt ac ymgynghoriaeth arbenigol yn cael ei dderbyn yn dda iawn, ei bod weithiau'n heriol sicrhau bod cynnig y peilot yn cyfrannu at hyfforddiant arall ac yn ei ategu i gefnogi'r gwaith o ddatblygu a gweithredu dull ysgol gyfan o ymdrin ag iechyd meddwl a lles. Nid oedd gan y grwpiau llywio peilot yr awdurdod i gynllunio a chydlynu cynnig y peilot â chynigion dysgu proffesiynol gwasanaethau eraill ac roeddent yn dibynnu ar ddylanwad eu haelodau ac amser a pharodrwydd gwasanaethau eraill i gydweithio â'r peilot. Roedd y nifer fawr a'r ystod o wasanaethau (gan gynnwys y sector gwirfoddol) sy'n darparu hyfforddiant a chymorth i ysgolion ac ôl troed y peilot, a oedd yn rhychwantu rhai, ond nid pob un, o'r ardaloedd oedd sy'n cael eu cwmparu gan fyrddau iechyd a chonsortia addysgol rhanbarthol, hefyd yn peri heriau yma.
- 2.11 Mae amrywiaeth o wahanol fodelau o ddysgu proffesiynol, gan gynnwys newidiadau i Addysg Gychwynnol Athrawon (Estyn, 2019), hyfforddiant mewn swydd (gan gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, yr hyn a ddatblygwyd gan y cynlluniau peilot), hyfforddi (y gall ymgynghoriadau fod yn gyfatebol iddynt), mentora, astudio hunangyfeiriedig a chymryd rhan mewn cymunedau dysgu proffesiynol (sydd i ryw raddau yn gyfatebol i grwpiau diddordeb arbennig a ddatblygwyd yng

Nghanolbarth a De Cymru) yn debygol o fod eu hangen, i ddiwallu anghenion dysgu proffesiynol staff (Hill, 2013). Bydd sicrhau bod y cynnig dysgu proffesiynol hwn yn ymateb i newidiadau eang mewn anghenion dros amser (fel unrhyw effaith hirdymor yn sgil COVID-19), ymddangosiad anghenion nas gwelwyd o'r blaen mewn ysgolion unigol (fel ymatebion i farwolaeth disgybl), a/neu newidiadau yn y gweithlu (wrth i staff symud ymlaen neu newid rolau), hefyd yn bwysig (LIC, 2015).

Argymhelliaid 3. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda phartneriaid i sicrhau bod yr hyfforddiant ynghyd â chyngor arbenigol, cyswllt ac ymgynghoriaeth yn cael ei integreiddio i gynnig dysgu proffesiynol ehangach, sy'n cwmpasu addysg gychwynnol athrawon a hyfforddiant mewn swydd, gan gynnwys hyfforddi, mentora, astudio hunangyfeiriedig a chymryd rhan mewn cymunedau dysgu proffesiynol.

Effeithiolrwydd y rhaglen beilot o ran hwyluso mynediad at gymorth arbenigol

- 2.12 Mae'r dystiolaeth a gasglwyd ar gyfer y gwerthusiad hwn, gan gynnwys y llenyddiaeth a adolygwyd, (fel NafW, 2018; Comisiynydd Plant Cymru, 2020) a'r ymchwil ansoddol gydag ysgolion a gwasanaethau, yn tynnu sylw at anawsterau o ran cyrchu gwasanaethau arbenigol, megis sCAMHS, o ystyried diffyg cyfatebiaeth rhwng angen, galw, capasiti a chyfluniad gwasanaethau. Mae hyn yn golygu y gellir gohirio ymyrraeth a chymorth, gall disgyblion (a'u teuluoedd) gael eu 'bownsio' rhwng gwasanaethau a gall disgyblion heb gyflyrau iechyd meddwl y gellir eu diagnosio, ond gydag anghenion gwirioneddol, ei chael hi'n anodd cael gafael ar wasanaeth maen nhw'n 'ffitio' iddo, neu ddod o hyd iddo. Priodolwyd hyn i'r 'canol coll', diffyg gwasanaethau i'r rhai sy'n methu'r throthwyon ar gyfer sCAMHS neu wasanaethau nwydd (ibid). Felly, roedd y problemau yr oedd ysgolion yn eu hwynebu yn ehangach na diffyg dealltwriaeth o'r llwybrau atgyfeirio sydd ar gael i wasanaethau arbenigol (y sefydlwyd y rhaglen beilot i fynd i'r afael â nhw).
- 2.13 Cynyddodd y rhaglen beilot gapasiti mewn ysgolion i fynd i'r afael ag anawsterau iechyd meddwl lefel isel drwy uwchsgilio staff a chynyddu eu hyder wrth gefnogi disgyblion gyda'r anawsterau hyn. Dangosodd y rhaglen beilot hefyd werth rhoi mynediad hawdd i staff ysgol at arbenigedd iechyd meddwl (drwy hyfforddiant, cyngor arbenigol, cyswllt ac ymgynghori) i helpu i lywio eu penderfyniadau a rhoi sicrwydd eu bod yn gwneud y peth iawn (sy'n golygu nad ydynt, er enghraifft, yn teimlo bod angen iddynt wneud atgyfeiriad). Gall hyn hefyd helpu i sicrhau bod penderfyniadau ysgolion ynghylch pwy, pryd a sut i atgyfeirio at wasanaethau arbenigol yn fwy gwybodus. Drwy gefnogi nodi a chefnogi'n gynnar, gall hyn hefyd helpu i atal anawsterau iechyd meddwl rhag gwaethygu a chyrraedd cymhlethdod neu ddifrifoldeb lle mae angen gwasanaethau arbenigol.
- 2.14 Fodd bynnag, er bod y rhaglen beilot yn cynnig mynediad i arbenigedd iechyd meddwl sCAMHS, nid oedd y rhaglen beilot yn ymestyn y cynnig sCAMHS llawn i ysgolion ac nid yw'n cymryd lle mynediad i sCAMHS ar gyfer y disgyblion hynny ag anghenion mwy difrifol neu gymhleth. Felly, mae effaith Rhaglen Beilot Mewngymorth CAMHS ar fynediad ysgolion at wasanaethau arbenigol wedi bod yn fwy cymedrol nag effaith y rhaglen beilot ar sgiliau neu hyder staff. Mae hyn yn cael ei adlewyrchu mewn amrywiaeth o ganfyddiadau ymchwil: ymatebion i'r arolwg llinell derfyn, ymatebion gan ysgolion peilot ac ysgolion nad ydynt yn rhai peilot i Holiadur Amgylchedd Ysgol Rhwydwaith Ymchwil Iechyd Ysgolion (SHRN) (SEQ) ar fynediad i sCAMHS³, a hefyd yr ymchwil ansoddol, sydd, gyda'i gilydd, yn dangos mai dim ond 30-40 y cant o ysgolion sy'n teimlo eu bod yn cael eu cefnogi gan sCAMHS pan fo angen. Felly, mae'n amheus i ba raddau mae'r rhaglen beilot wedi dod â 'mewngymorth' ysgolion sCAMHS, ac mae hyn yn amlygu pwysigrwydd gweithredu mewn mannau eraill yn y system drwy, er enghraifft, y rhaglen Law yn Llaw at Blant a Phobl Ifanc(T4CYP) (2)⁴, i sicrhau bod disgyblion ac ysgolion yn cael mynediad amserol at gymorth arbenigol pan fydd ei angen arnynt.

³ Gofynnwyd cyfres o gwestiynau i ysgolion, fel rhan o Holiadur Amgylchedd yr Ysgol gan gynnwys: 'I ba raddau ydych chi'n teimlo eich bod yn cael eich cefnogi gan eich CAMHS lleol?'

⁴ Sefydlwyd rhaglen T4CYP yn 2015 i 'ystyried ffyrdd o ail-lunio, ailfodelu ac ailffocysu'r gwasanaethau lles emosiynol ac iechyd meddwl a ddarperir i blant a phobl ifanc yng Nghymru'. Cafodd ei hymestyn yn 2019 gan ganolbwyntio ar dri

Argymhelliad 4. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda phartneriaid i sicrhau bod y rhaglen beilot yn cael ei datblygu fel rhan o ddull integredig, system gyfan, ranbarthol o ddatblygu a darparu gwasanaethau sy'n cefnogi iechyd a lles emosiynol plant a phobl ifanc; er enghraifft, mae'r rhaglen beilot yn tynnu sylw at bwysigrwydd bwrw ymlaen â fframwaith cenedlaethol T4CYP (2) ar gyfer cymorth a chefnogaeth gynnar sy'n ceisio mynd i'r afael â'r 'canol coll' fel y'i gelwir, o ystyried y bwlch rhwng ysgolion a gwasanaethau arbenigol fel sCAMHS. Gall y dysgu a gynhyrchir gan ymarferwyr Mewngymorth CAMHS sydd wedi'u gwreiddio mewn ysgolion (er enghraifft, ar werth y berthynas rhwng ysgolion a gweithwyr iechyd proffesiynol a sut mae ysgolion yn gweld sCAMHS) lywio gwelliannau yn niwylliant ac arfer gwasanaethau fel sCAMHS, gyda'r nod o wella cymorth i ddisgyblion ac ysgolion.

- 2.15 Yn yr un ffordd, yn yr ardaloedd hynny lle mae ymarferwyr Mewngymorth CAMHS wedi gweithio gydag ysgolion, nododd yr ymchwiliwr ansoddol y teimlwyd bod y cymorth i ysgolion wedi cynyddu. Canfu hefyd fod hygyrchedd ymarferwyr Mewngymorth CAMHS, eu harbenigedd a'r berthynas o ymddiriedaeth a dealltwriaeth maen nhw wedi'u meithrin gydag ysgolion (felly mae eu cyngor wedi'i wreiddio mewn dealltwriaeth o'r hyn sy'n ymarferol i ysgolion), yn cael ei werthfawrogi'n fawr. Roedd yn drawiadol pa mor angerddol a/neu ddiolchgar oedd rhai o'r rhai a gyfwelwyd drwy'r ymchwiliwr ansoddol, neu a wnaeth sylwadau ysgrifenedig yn yr arolwg, am y rhaglen beilot, ac yn arbennig y gefnogaeth gan eu hymarferwyr Mewngymorth CAMHS. Mewn rhai cyfweiliadau, gofynnwyd i ysgolion a fyddent wedi dymuno cael ymarferydd Mewngymorth CAMHS a oedd yn gweithio fel gweithiwr sCAMHS mewn ysgolion, a allai, er enghraifft, gynnal asesiadau. Dywedodd ysgolion y byddent wedi croesawu hyn. Ym marn y tîm ymchwiliwr, byddai hyn hefyd wedi cynyddu capasiti sCAMHS. Fodd bynnag, byddai ganddo gwmpas ymarferwyr Mewngymorth CAMHS cyfyngedig i feithrin capasiti mewn ysgolion (gan y byddai eu hamser wedi'i neilltuo ar gyfer asesiadau yn hytrach na meithrin capasiti). Byddai hefyd wedi annog ysgolion i 'drosglwyddo' disgyblion iddynt, yn hytrach nag, fel y cefnogodd y peilot nhw i'w wneud, i 'ddal gafael' ar achosion.
- 2.16 Mae hefyd yn bwysig nodi bod effaith y rhaglen beilot ar fynediad ysgolion at wasanaethau yn debygol o fod yn llawer mwy i ysgolion uwchradd o gymharu ag ysgolion cynradd. Yn gyffredinol, mae'r rhaglen beilot wedi blaenoriaethu gwaith gydag ysgolion uwchradd ac weithiau mae wedi ei chael hi'n anoddach ymgysylltu a chefnogi ysgolion cynradd, yn enwedig mewn siroedd gwledig mawr. At hynny, dim ond ym mlwyddyn olaf yr ysgol gynradd (blwyddyn 6) y mae'r rhaglen beilot yn gweithio ac, yn ystod cyfweiliadau fel rhan o'r ymchwiliwr ansoddol, mynegodd ysgolion cynradd rwystredigaeth yn aml na allai'r rhaglen beilot weithio gyda phlant iau. Roedd hyn yn adlewyrchu eu profiad o ddechrau anawsterau iechyd meddwl yn gynnar yn gynyddol ymhlith plant oedran ysgol gynradd, a diffyg gwasanaethau amgen i blant ifanc (er enghraifft, dim ond ym mlwyddyn 6 ac uwch mae gwasanaethau cwnsela mewn ysgolion yn gweithio gyda phlant).

Argymhelliad 5. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda phartneriaid i ystyried sut i sicrhau y gall ysgolion (a phlant a phobl ifanc) gael mynediad amserol at gymorth arbenigol pan fydd ei angen arnynt. Dylai hyn gynnwys ystyried mynediad at wasanaethau i ddisgyblion o dan flwyddyn 6. Gall modelau fel hyfforddiant a chyngor arbenigol, cyswllt a chynnig ymgynghori'r rhaglen beilot helpu ysgolion i wneud penderfyniadau mwy gwybodus ynghylch pwy, pryd a sut i atgyfeirio (sy'n bwysig) ond nad ydynt yn cymryd lle cynyddu capasiti gwasanaethau arbenigol a sicrhau nad yw plant a phobl ifanc yn syrthio rhwng gwahanol wasanaethau.

Effeithiolrwydd y rhaglen beilot o ran gwella iechyd meddwl a lles staff

- 2.17 Mae lles staff ysgol yn bwysig ynddo'i hun, ac i gefnogi iechyd meddwl a lles disgyblion (Weare, 2015). Mae lefelau lles a straen staff yn dibynnu ar ffactorau lluosog, gan gynnwys ffactorau yr oedd y rhaglen beilot yn anelu at eu newid, megis diffyg hyder a chymhwysedd ac anawsterau o ran cyrchu gwasanaethau arbenigol. Fodd bynnag, mae lefelau lles a straen staff hefyd yn dibynnu, i raddau helaeth, ar ffactorau ehangach, gan gynnwys llwythi gwaith staff, atebolrwydd, pwysau

cyllidebol ac ymdopi â newidiadau fel Anghenion Dysgu Ychwanegol (ADY) a diwygiadau i'r cwricwlwm, nad oedd y rhaglen beilot yn mynd i'r afael â nhw'n uniongyrchol. Roedd effeithiau COVID-19 ac ymatebion polisi fel cau ysgolion hefyd yn ychwanegu at straen staff ac fe wnaethant leihau eu lles yn ystod trydedd flwyddyn y peilot. Felly, mae cyfraniad y rhaglen beilot yn debygol o fod yn un o leihau (ond nid dileu) ffynonellau straen, codi ymwybyddiaeth, a phroffil, o bwysigrwydd iechyd meddwl a lles staff a chyfiawnhau sgysiaau amdano; a helpu staff i ymdopi'n well â straen (er enghraifft, drwy ganolbwyntio ar y Pum Ffordd at Les⁵).

- 2.18 Fodd bynnag, mae'n bwysig cofio maint yr her o'i chymharu â gallu'r rhaglen beilot i fynd i'r afael ag ef, o ystyried y lefelau uchel o straen a lefelau gwael o les a gofnodwyd gan staff addysg mewn ymchwil arall (gweler EWC, 2017). Bydd gweithredu ar feysydd fel llwyth gwaith staff a'r diffyg goruchwyliaeth ar gyfer staff addysg sy'n cefnogi iechyd meddwl disgyblion (a amlygwyd drwy'r ymchwil ansoddol gydag ysgolion a gwasanaethau fel bwllch allweddol) hefyd yn bwysig.

Argymhelliad 6. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda phartneriaid i ystyried yr angen am oruchwyliaeth i staff ysgolion, a hyfywedd hynny.

- 2.19 Mae gwerth gwaith y cynlluniau peilot i gefnogi lles staff ac iechyd meddwl wedi cael ei herio'n fwy na'i waith i gefnogi iechyd meddwl a lles disgyblion. Mae mynd i'r afael â'r mater hwn yn gymhleth ac mae angen iddo ystyried canfyddiadau staff ynglŷn â sut y gellid gwella eu hiechyd meddwl a'u lles; er enghraifft, bydd deall sut y gellir mynd i'r afael â'r stigma sy'n gysylltiedig ag iechyd meddwl, ac amheuaeth staff ynghylch sut y gellir mynd i'r afael â gweithredu unigol i wella eich iechyd meddwl eich hun, yn bwysig. Mae archwiliad pellach o wersi o gynllun peilot Gogledd Cymru, sydd wedi blaenoriaethu'r maes gwaith hwn ac a oedd â ffocws cryf ar sicrhau cefnogaeth ac ymrwymiad gan arweinwyr ysgolion, a gwersi o fentrau fel y Prosiect Cymorth Addysg⁶, yn debygol o fod yn bwysig yma.

- 2.20 Yn olaf, er bod y cysylltiad rhwng lles disgyblion a staff yn bwysig, ac (fel y dengys ffigur 2) yn ategol, gallai fod yn fwy priodol i gymorth i iechyd meddwl a lles staff fod yn gyfrifoldeb i wasanaethau iechyd meddwl neu wasanaethau addysg i oedolion, yn hytrach na gwasanaethau iechyd meddwl plant.

Argymhelliad 7. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda phartneriaid i ystyried lleoliad priodol y cyfrifoldeb am hyfforddiant a chymorth ynghylch iechyd meddwl a lles staff (gan nad gwasanaethau iechyd meddwl plant yw'r cartref mwyaf naturiol ar gyfer y gwaith hwn o bosibl) a sut y gellir mynd i'r afael â'r amheuaeth y mae rhai staff yn ei mynegi a/neu stigma ynghylch trafod anawsterau iechyd meddwl.

Argymhelliad 8. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried comisiynu ymchwil pellach er mwyn deall yn well sut y gellir mynd i'r afael â'r heriau, megis yr amheuaeth y mae rhai staff yn ei mynegi, a/neu stigma, ynghylch trafod eu hanawsterau iechyd meddwl eu hunain.

Casgliadau a risgiau a heriau

- 2.21 Yn gyffredinol, mae'r rhaglen beilot wedi cael ei derbyn yn dda iawn gan randdeiliaid ac yn enwedig ysgolion. Mae'r dystiolaeth yn awgrymu ei bod wedi gwneud cyfraniadau pwysig at wella sgiliau a hyder staff; mynediad at gyngor, cyswllt ac ymgynghori arbenigol; ac i wella iechyd meddwl a lles staff, sydd i gyd yn cefnogi Dulliau Ysgol Gyfan o Ymdrin ag Iechyd Meddwl a Lles (LIC, 2021). Felly, mae achos cryf dros barhau â'r rhaglen beilot ac ystyried datblygu'r model peilot mewn ardaloedd nad ydynt yn rhai peilot.

Cafodd ⁵Y Pum Ffordd at Les: 'cysylltu'; 'bod yn weithgar'; 'cymryd sylw'; 'parhau i ddysgu'; a 'rhoi', eu datblygu gan y Sefydliad Economeg Newydd fel cyfres o 'gamau gweithredu sy'n seiliedig ar dystiolaeth i wella lles personol' (Foresight, 2008).

⁶ Mae'r Prosiect Cymorth Addysg yn cynnig amrywiaeth o wasanaethau gan gynnwys digwyddiadau digidol byw, hyfforddiant gwydnwch, grwpiau cymorth cymheiriaid, deunyddiau cymorth llesiant ar gyfer Hwb, a gwasanaethau cymorth dros y ffôn.

2.22 Mae'r rhaglen beilot yn dangos gwerth rhoi mynediad hawdd i staff ysgol at arbenigedd iechyd meddwl er mwyn helpu i lywio eu penderfyniadau a rhoi sicrwydd, gan gefnogi dull 'dal gafael' yn hytrach na 'throsglwyddo'. Fodd bynnag, nid yw'r rhaglen beilot yn ymestyn y cynnig sCAMHS llawn i ysgolion ac nid yw'n cymryd lle mynediad i sCAMHS ar gyfer y disgyblion hynny ag anghenion mwy difrifol neu gymhleth. Felly, mae effaith rhaglen beilot Mewngymorth CAMHS ar fynediad ysgolion at wasanaethau arbenigol wedi bod yn fwy cymedrol nag effaith y rhaglen beilot ar sgiliau neu hyder staff. Mae hyn yn amlygu pwysigrwydd gweithredu mewn mannau eraill yn y system drwy, er enghraifft, y rhaglen T4CYP (2), er mwyn sicrhau bod disgyblion ac ysgolion yn cael mynediad amserol at gymorth arbenigol pan fydd ei angen arnynt.

2.23 Mae ymarferwyr Mewngymorth CAMHS wedi cael eu hymestyn, o ystyried y niferoedd mawr o ysgolion a staff yr oeddent yn gweithio gyda nhw, ac mae risgiau os bydd ansawdd a maint y cymorth i ysgolion unigol yn cael ei deneuo (os bydd nifer yr ysgolion a gefnogir, er enghraifft, yn cynyddu, ond nad yw nifer y staff). Mae enghraifft gwasanaethau eraill, megis Seicoleg Addysgol neu sCAMHS, sydd wedi cynnig ymgynghoriadau i ysgolion, yn awgrymu y gallai diogelu neu 'neilltuo' rôl meithrin capasiti'r rhaglen beilot yn erbyn y pwysau i gynnig asesiadau a/neu weithio'n uniongyrchol gyda disgyblion, fod yn her ond mae'n bwysig oherwydd, heb hyn, gellid colli ymatebolrwydd y cymorth a gynigir i ysgolion. O ystyried maint bach timau yn y prosiect peilot, mae rhywfaint o freuder a bregusrwydd hefyd i absenoldeb staff, a all fod yn anodd ei reoli, o ystyried y sgiliau sydd eu hangen a phwysigrwydd y berthynas bersonol a ddatblygwyd gydag ysgolion. Mae pryderon y bydd arbenigedd a pherthnasoedd ymddiriedaeth a ddatblygwyd gydag ysgolion ers 2018 mewn ardaloedd peilot yn cael eu colli os bydd staff yn symud ymlaen, o ystyried ansicrwydd ynghylch ariannu'r gwaith yn y dyfodol. Yn olaf, tynnodd nifer fach o ysgolion (oedd yn cyfrannu drwy'r ymchwil ansoddol), sylw at bryderon mai dim ond yn Saesneg y cynigiwyd cyngor, cyswllt ac ymgynghori arbenigol y peilot hwnnw a chodwyd enghreifftiau o fethiannau i gyfieithu deunyddiau'r rhaglen beilot i'r Gymraeg.

Argymhelliad 9. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda phartneriaid i sicrhau bod y cynlluniau peilot yng Nghanolbarth, Gorllewin, De a Gogledd Cymru yn parhau ac yn cael eu hintegreiddio i waith Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol ac eraill i ddatblygu dull integredig, system gyfan, ranbarthol o ddatblygu a darparu gwasanaethau sy'n cefnogi iechyd a lles emosiynol plant a phobl ifanc. Bydd diogelu (neu neilltuo) rôl ymarferydd Mewngymorth CAMHS yn bwysig er mwyn sicrhau nad yw ei werth a'i effaith yn cael ei deneuo gan, er enghraifft, ymestyn eu hamser yn rhy denau ar draws gormod o staff a/neu ysgolion neu drwy bwysau i weithio'n uniongyrchol gyda phlant a phobl ifanc. Dylid hefyd ystyried sut y gellir cryfhau cynnig iaith Gymraeg y rhaglen beilot drwy, er enghraifft, ymarferwyr sy'n siarad Cymraeg a sicrhau bod deunydd ysgrifenedig yn cael ei gyfieithu.

Argymhelliad 10. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda phartneriaid i ystyried cyflwyno hyfforddiant y rhaglen beilot ynghyd â model cyngor, cyswllt ac ymgynghori arbenigol i ardaloedd nad ydynt yn ardaloedd peilot, o ystyried y dystiolaeth o'i gwerth o werthusiad y rhaglenni peilot. Os bydd y rhaglen beilot yn cael ei chyflwyno i ardaloedd newydd, bydd recriwtio staff medrus a phrofiadol iawn yn bwysig a dangosodd y rhaglen beilot fod hyn yn heriol, yn enwedig lle nad yw swyddi'n barhaol. Dylai goblygiadau datblygu'r gweithlu hyn gael eu hintegreiddio i gynllunio ehangach ar gyfer gwasanaethau sCAMHS (er enghraifft, gan Lywodraeth Cymru yn gweithio gyda phartneriaid fel Addysg a Gwella Iechyd Cymru). Fel mae argymhelliad 12 yn amlygu, bydd gwerthuso gweithrediad ac effeithiolrwydd y model mewn cyd-destunau newydd hefyd yn bwysig.

2.24. Mae'r dystiolaeth o'r gwerthusiad hefyd yn ei gwneud yn glir, er gwaethaf cefnogaeth a chanmoliaeth eang i'r peilot (ymhlith y rhai a gyfrannodd at yr astudiaeth), nad bwriad y rhaglen beilot oedd mynd i'r afael â'r 'argyfwng' ym maes iechyd meddwl a lles disgyblion neu staff ar ei phen ei hun, ac nad oedd yn meddu ar yr adnoddau i wneud hyn; er enghraifft, nododd dadansoddiad DECIPHer o Arolwg Iechyd a Lles Myfyrwyr SHRN fod canfyddiadau disgyblion o lefelau cymorth ysgol i fyfyrwyr sy'n teimlo'n anhapus, yn bryderus neu'n methu ymdopi, wedi

gostwng rhwng 2017 a 2019.⁷ Er bod y gostyngiad yn lefelau canfyddedig y cymorth yn llai mewn ysgolion peilot o gymharu ag ysgolion nad ydynt yn rhai peilot, yn enwedig ar gyfer disgyblion blwyddyn 8, nid oedd unrhyw wahaniaeth ystadegol arwyddocaol yn y newid yng nghyfran y disgyblion mewn ysgolion peilot ac ysgolion nad ydynt yn rhai peilot a nododd hyn. Mae hyn yn adlewyrchu graddfa gymedrol y rhaglen beilot (o'i chymharu â maint yr her), y cyfyngiadau strwythurol ar fynediad at wasanaethau arbenigol a'r ystod o ffactorau sy'n effeithio ar iechyd meddwl a lles staff. Felly, mae'n bwysig bod yn realistig ac yn bragmatig ynglŷn â'r hyn y gall ac y dylai'r rhaglen CAMHS ei wneud (a'r hyn na all a/neu na ddylai geisio'i wneud) fel rhan o strategaeth ehangach i hyrwyddo dulliau ysgol gyfan. At hynny, er nad yw effeithiau tymor canolig a hirdymor COVID-19 ar les disgyblion a staff yn hysbys eto, a'u bod nhw'n debygol o fod yn wahanol i wahanol grwpiau, disgwylir iddynt fod yn negyddol yn gyffredinol (gweler Meincnodi'r GIG, 2020). Bydd gweithredu effeithiol yn gofyn am gydlynw'r ystod o fentrau a lansiwyd i hybu iechyd meddwl a lles plant a phobl ifanc, er mwyn osgoi dyblygu diangen a sicrhau'r synergeddau mwyaf posibl a sicrhau bod dull 'system gyfan' o hybu iechyd meddwl a lles disgyblion a staff.

- 2.25. Er bod canfyddiadau'r gwerthusiad yn glir y dylid datblygu ac ymestyn model Mewngymorth CAMHS fel rhan o ddull system gyfan cydgysylltiedig a chydweithredol o hybu iechyd meddwl a lles plant a phobl ifanc, nid oedd yn archwilio ymhle y dylai cyfrifoldebau am fwrw ymlaen â hyn fod. Gallai rhanddeiliaid a allai ddatblygu hyn gynnwys, er enghraifft, Byrddau Partneriaeth Rhanbarthol, Consortia Addysgol Rhanbarthol, Byrddau Iechyd Lleol, Awdurdodau Lleol, Iechyd Cyhoeddus Cymru, y sector gwirfoddol ac ysgolion.

Argymhelliad 11. Dylai Llywodraeth Cymru ystyried gweithio gyda phartneriaid i nodi rolau a chyfrifoldebau ar gyfer bwrw ymlaen â model Mewngymorth CAMHS a gwersi o'r rhaglen beilot, fel rhan o ddull system gyfan cydgysylltiedig a chydweithredol o hybu iechyd meddwl a lles plant a phobl ifanc.

Argymhelliad 12. Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda phartneriaid i sicrhau bod camau gweithredu'n cael eu monitro a'u gwerthuso'n gadarn er mwyn cefnogi iechyd meddwl a lles disgyblion a staff. Dylai hyn gynnwys gwerthuso effeithiolrwydd cyflwyno gwaith rhaglen Mewngymorth CAMHS. Mae tystiolaeth o ddirywiad yng nghyfran y disgyblion mewn ysgolion peilot ac ysgolion nad ydynt yn rhai peilot sy'n teimlo eu bod yn cael cymorth pan fydd angen cymorth arnynt yn amlygu'r angen i osgoi bod yn hunanfodlon. Mae effaith COVID-19 hefyd wedi newid y cyd-destun ar gyfer y gwaith hwn (a gall hyn fod â goblygiadau o ran, er enghraifft, yr angen a'r galw am y model peilot, ei gyflawniad a/neu ei effeithiolrwydd). Nod yr asesiad o'r Dull Ysgol Gyfan o Ymdrin ag Iechyd Meddwl a Lles yw llywio dulliau o werthuso ymyriadau sydd â'r nod o wella iechyd meddwl a lles ac mae'n debygol o fod yn werthfawr yma. Rhagwelir y bydd canfyddiadau'r asesiad hwnnw'n cael eu cyhoeddi yn ystod hydref 2021.

Cyhoeddi'r adroddiad llawn

Mae'r crynodeb hwn o'r canfyddiadau'n cael ei gyhoeddi cyn yr adroddiad llawn i alluogi sefydliadau i gynllunio ar gyfer y cam nesaf o ddarparu gwasanaethau. Rhagwelir y bydd yr adroddiad llawn yn cael ei gyhoeddi ddechrau mis Mehefin 2021 ar dudalennau gwe Ymchwil Gymdeithasol y Llywodraeth.

⁷ Dylid nodi bod Medi – Rhagfyr 2019 (pan weinyddwyd Arolwg Iechyd a Lles Myfyrwyr 2019/20) yn gynnar yn ystod oes y rhaglen beilot, yn enwedig o ystyried dechrau ychydig yn araf y rhaglen beilot. Felly, efallai ei bod wedi bod yn rhy gynnar i unrhyw effaith y rhaglen beilot fod yn fesuradwy. Gall cymhariaeth o ymatebion myfyrwyr yn 2017 a'r rhai yng nghylch nesaf yr Arolwg Iechyd a Lles Myfyrwyr yn 2021 gynnig gwell mesur o unrhyw effaith gan y rhaglen beilot ar ganfyddiadau myfyrwyr o gymorth ysgol i fyfyrwyr sy'n teimlo'n anhapus, yn bryderus neu'n methu ymdopi.

Cyfeirnodau

- Comisiynydd Plant Cymru (2020) Dim Drws Anghywir: Dod â gwasanaethau ynghyd i ddiwallu anghenion plant. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan Comisiynydd Plant Cymru](#)
- Cyngor y Gweithlu Addysg (2017) *Arolwg Cyngor y Gweithlu Addysg, Adroddiad Ymchwil Ebrill 2017*. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan Cyngor y Gweithlu Addysg](#)
- Estyn (2019) *Iach a Hapus: Effaith Ysgol ar iechyd a lles disgyblion*, Caerdydd, Estyn. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan Estyn](#)
- Foresight: Swyddfa Wyddoniaeth y Llywodraeth (2008). *Pum Ffordd at Les Meddyliol*. [Gwefan Llywodraeth y DU](#)
- Glaveski, S. (2019) *Lle mae Cwmnïau'n Mynd o Chwith gyda Dysgu a Datblygu*. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan Harvard Business Review](#)
- Haggerty, J. L., Reid, R.J., Freeman, G.K., Starfield, B.H., Adair, C.E., McKendry, R. (2003) Parhad gofal: adolygiad amlddisgyblaethol. *British Medical Journal* 327: 1219-1221.
- Hill, R. (2013) *Dyfodol Addysg yng Nghymru yn y dyfodol*, Caerdydd, Llywodraeth Cymru.
- Trysorlys EM (2020) *Llyfr Magenta (2020) Canllawiau'r Llywodraeth Ganolog ar werthuso*. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan Trysorlys EM](#)
- Cynulliad Cenedlaethol Cymru (2018) Adroddiad cadernid meddwl Adroddiad ar y newid mawr sydd ei angen o ran cefnogaeth ym maes iechyd emosiynol ac iechyd meddwl plant a phobl ifanc yng Nghymru. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan y Senedd](#)
- Meincnodi'r GIG (2020) Adolygiad o lenyddiaeth: Effaith pandemig Covid-19 ar wasanaethau iechyd Meddwl yn y DU. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan Meincnodi'r GIG](#)
- Rhaglen Gydweithredol y GIG (2021) Law yn Llaw at Blant a Phobl Ifanc (2). [Gwefan Cydweithredol Iechyd GIG Cymru](#)
- GIG Digidol (2018) *Iechyd Meddwl Plant a Phobl Ifanc yn Lloegr*, NHS Digidol – Gwasanaeth Ystadegol y Llywodraeth. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan y GIG](#)
- Iechyd Cyhoeddus Cymru (2016) Rhaglen Law yn Llaw at Blant a Phobl Ifanc Asesiad o Anghenion Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed, Iechyd Cyhoeddus Cymru.
- Weare K. (2015) *What-works-in-promoting-social-and-emotional-wellbeing-in-schools*. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan Iechyd Meddwl Seland Newydd](#)
- Llywodraeth Cymru (2015) *Asesiad o ofynion datblygu'r gweithlu anghenion addysgol arbennig (AAA) – adroddiad terfynol*, Caerdydd, Llywodraeth Cymru. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan y Senedd](#)
- Llywodraeth Cymru (2021) *Canllawiau Fframwaith ar Sefydlu Dull Ysgol Gyfan o Ymdrin ag Iechyd Meddwl a Lles*. Caerdydd, Llywodraeth Cymru. Cyrchwyd ar-lein ar [wefan y Senedd](#)

Adroddiad Ymchwil Llawn: Holtom, D. gyda Lloyd-Jones, S. a Bowen, R. *Adroddiad terfynol Gwerthusiad o Raglen Beilot Mewngymorth y Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS).*

Caerdydd: Llywodraeth Cymru, rhif adroddiad GSR 37/2021.

Ar gael ar wefan [Ymchwil Gymdeithasol y Llywodraeth](#) ddechrau mis Mehefin.

Barn yr ymchwilwyr yw'r farn sy'n cael ei mynegi yn yr adroddiad hwn ac nid barn Llywodraeth Cymru o reidrwydd

Am ragor o wybodaeth, cysylltwch â:

Tîm Ymchwil Ysgolion

Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi

Llywodraeth Cymru,

Parc Cathays

Caerdydd

CF10 3NQ

Ffôn: 0300 025 9247

E-bost: SchoolsResearch@gov.wales

Mae'r ddogfen yma hefyd ar gael yn Saesneg.

This document is also available in English.